بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިޔުނުގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2023/HC-A/177
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓް (ދިވެހި ދައުލަތް)
- އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތް: ސަޓަރން އެންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ވަގުތީ އަމުރާމެދު ނިންމިގޮތް

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:
ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން މަޒީދު
ފަނޑިޔާރު ޙަސަން ޝަފީޢު
ފަނޑިޔާރު ފާޠިމަތު ފަރްޙާ

ނިމުނު ތާރީޚް: 26 ޛުލްޤަޢިދާ 1444 / 15 ޖޫން 2023

ހައިކޯޓުގައި ދަޢުވާ ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވުނު ތާރީޚް:

02 ޛުލްޤަޢިދާ 1444
22 މޭ 2023

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ނިންމުން:

- **ނަންބަރު:** 144-B9/VN/2023/01 ނިންމުން
- **ނިންމި ތަން:** ސިވިލް ކޯޓު
- **ބާވަތް:** ވަގުތީ އަމުރާބެހޭ ނިންމުމެއް
- **ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް:** 21 ފެބްރުއަރީ 2023
- **ނިމުނު ތާރީޚް:** 04 އޭޕްރީލް 2023

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް
މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓް (ދިވެހި ދައުލަތް)
ޤާނޫނީ ވަކީލު:
އިމާން ހާނީ
ސާދިޤު ނަސީރު

އިސްތިއުނާފަށް ރައްދުވި ފަރާތް
ސަދަން އެންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް
ތަމްސީލުކުރި ފަރާތް:
އިބްރާހީމް ރައުފީ، ކޮންފިޑެންސް ޗެމްބަރސް

މަދަނީ- ވަގުތީ އަމުރާބެހޭ ނިންމުމެއް- މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 124 އަދި 364 ވަނަ މާއްދާ- ޙައިރު ހުކުމުގައި ކުރާ ޙުކުމް މުރާޖަޢާ ކުރުމުގެ މަރުޙަލާގައި ޙުކުމަށް އަމަލުކުރުން މަޢުޠަލުކުރެއްވުން- ޙައިރު ޙުކުމުގައި ކުރި ޙުކުމަށް އަމަލުކުރުން ވަކިކުރުމުގެ އަމުރެއް، ޙުކުމް މުރާޖަޢާކުރާ ކޯޓަށް ނެރެވިދާނެކަން

<u>ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޒީދުގެ ރައުޔު،</u> (މި ރައުޔަށް ފަނޑިޔާރު ހަސަން ޝަފީޤު އަދި ފަނޑިޔާރު ފާޠިމަތު ފަރްޒާނާ ޝާހިދު ބަޔާންކުރައްވާފައި)

މައްސަލައިގެ ތަޢާރަފު

1. މިއީ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B9/VN/2023/01 ނިންމުމުން (ވަގުތީ އަމުރާގުޅޭ ނިންމުމެއް) އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓް (ދިވެހި ދައުލަތް) ގެ ފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ މައްސަލައެކެވެ. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާ ފަރާތަކީ ސަރަން އެންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް (ރަޖިސްޓްރީ ނަންބަރު: C-182/2005) އެވެ.

މައްސަލައިގެ ފަސްމަނުޒަރު

2. ސަރަން އެންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް އިން 63 ބިދޭސީން ގެނައުމަށް ޑިޕޮސިޓްގެ ގޮތުގައި ފަސްލައްކަ ހަތަރުހާސް ރުފިޔާ ދައުލަތުގެ ފަރާތުގައި ބަހައްޓާފައި ވަނިކޮށް، ރަޖިސްޓްރަރ އޮފް ކޮމްޕެނީސް އަށް ދިވެހި އިމިގްރޭޝަންގެ ދަށުން ގިނަ އަދަދެއްގެ ކުންފުނި އުވާލުމުގެ ތެރޭގައި އެ ކުންފުނި އުވާލުމަށް ކަނޑައެޅިއިރު، އެ ފައިސާ އެ ކުންފުންޏަށް ހަވާލުކޮށްދިނުމާ، އެ ފައިސާ އެ ކުންފުންޏާ ހަވާލުކުރުމަށް މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓްގެ މައްޗަށް އަމުރުކޮށްދިނުން އެދި އެ މިނިސްޓްރީގެ މައްޗަށް ސަރަން އެންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3668-CVC-2022 ދަޢުވާގައި ދަޢުވާކުރިއެވެ.

3. ބުނެވުނު ދަޢުވާގައި، ދިފާޢު ހުށަހެޅުމަށް ދެވުނު މުއްދަތުގައި ދައުލަތުން ދިފާޢު ހުށަހަޅާފައިނުވާތީ ދައުލަތުގެ ޣައިރު ޙާޟިރުގައި ޙުކުމް ކޮށްދިނުމަށް އެދި ސަރަން އެންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑްގެ

ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓުގައި އުފުލުނެވެ. އަދި އެދަޢުވާއިން ދައުލަތުގެ ޤަވާއިދު ބާޠިލުކުރުމުގައި ސިވިލް ކޯޓުން ހުކުމް ކުރިއެވެ.

4. އެ ހުކުމުގައިވަނީ ބިދޭސީން ގެނައުމަށް ދޫކުރެވޭ ކޯޓާގައި [illegible] އެންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑުން މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓްގައި [illegible] ސާބިތުވާކަމަށް ކަނޑައަޅައި، އެފަރާތަށް އަދި މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓް/ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އެ ކުންފުންޏަށް [illegible] ކަނޑައަޅައި ހުކުމް ކުރައްވައިފައެވެ.

5. ބެލުމުން [illegible] ޝަރީޢަތުގައި ކުރި ހުކުމް މުރާޖަޢާ ކުރުމަށް މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓްގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް މުރާޖަޢާކުރިއެވެ. އެގޮތުން މުރާޖަޢާކުރުމުން އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 4860-CVC-2022 ޤަޟިއްޔާގެ ހުކުމުގައި އެ މައްސަލަ ތަޞްދީޤްކުރައްވައިފައެވެ. މި ޤަޟިއްޔާގެ [illegible] [illegible] ބެލުމުން [illegible] ހުކުމް [illegible] މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓް/ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓުގައި އުފުލުނެވެ.

6. މި [illegible] ފަރާތުން [illegible] ކޯޓުން [illegible] ސިވިލް ކޯޓުން [illegible] ނިންމިއެވެ.[1] މި ނިންމުން ސިވިލް ކޯޓުން [illegible] 364 [illegible] ހައިކޯޓަށް [illegible] ކޯޓުން [illegible] ނިންމިއެވެ.

[1]. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B9/VN/2023/01 ނިންމުން (ވަގުތީ އަމުރާގެ ނިންމުމާ)

7. ބުނެވުނު ނިންމުމާމެދު ހިތްހަމަނުޖެހިގެން މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓް/ދައުލަތުގެ ވަކާލާތުން އެ ނިންމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރައްވައެވެ. މިއީ އެގޮތުން ބަލާ އިސްތިއުނާފީ ދަޢުވާއެކެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ

8. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B9/VN/2023/01 ނިންމުން (ވަގުތީ އަމުރާމެދު ނިންމުމެއް) އިސްތިއުނާފުކުރައްވަނީ މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓް (ދިވެހި ދައުލަތް) ގެ ވަކާލާތުން ހުށަހަޅުއްވައިފައިވާ 1 (އެކެއް) ނުކުތާއެވެ. އެ ނުކުތާއަކީ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 4860-CVC-2022 ދަޢުވާގެ ތެރެއިން ދައުލަތުގެ ވަކާލާތުން ނެރެދިނުމަށް އެދުނު ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3668-CVC-2022 ދަޢުވާގެ ޙުކުމް ތަންފީޛުކުރުން ލަސްކުރުމުގެ އަމުރު ނެރެދީފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011 (ދަޢުވާކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރާ ޤާނޫނު) ގެ 6 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދަށް ބެލުމުގެ އުސޫލާ ޚިލާފަށް ކަމަށް ބުނެ ފާހަގަކުރި ނުކުތާއެވެ.

އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއާމެދު ދެފަރާތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ދައްކާފައިވާ ވާހަކަތަކުގެ ޚުލާޞާ

9. އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާއާ ގުޅިގެން ދައުލަތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 124 ވަނަ މާއްދާގައި ހައިރު ބާޠިލުގައި ކުރާ ޙުކުމް ބަދަލުކުރުން ނުވަތަ ބާޠިލުކުރުމުގެ އިސްތިސްނާއަކަށް ދަށު ކޯޓަށް ލިބިދީފައި އޮތް އިރު، އެފަދައިން ޙުކުމް މުރާޖަޢާ ކުރާ މަރުޙަލާގެ ތެރޭގައި އެ ޙުކުމަކަށް އަމަލުކުރުން ލަސްކުރުމަށް އަމުރު ކުރުމުގެ ބާރު އެކަށީގެން ލިބިގެންވާކަމަށް ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދަށް ބަލައި މާނަކުރާއިރު މާނަކުރެވޭނީކަމަށެވެ. އެހެންކަމުން އެ ބާރު ލިބިގެން ނުވާކަމަށް ދަށު ކޯޓުން ކަނޑައެޅި ޙަރަކާތަން ނޫން ކަމަކާއި އެ ނިންމުން ބާޠިލުކޮށް ތަޙުޤީޤުކޮށްދިނުން އެދި ކަމަށެވެ.

10. ޖަވާބުގައި ސަރުކާރުން އެންޓަރޕްރައިސަސް ޕްރޮކިއުމަންޓް ޕޮލިސީގެ ފަރާތުން ބޭނުންވަމުން އަދަދުކުރަން ޖެހޭނީ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް ކަމަށާއި ޤަވާޢިދު ތަންފީޒުކުރުން ފަސްކުރަންޖެހޭ ޙާލަތްތައް މި މައްސަލައިގައި ނުހުރެ ކަމަށެވެ. އަދި އެ ޤަވާޢިދުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ފައިސާއަކީ ދައުލަތުގެ ފައިސާގެ ސިފަ ލިބިގެން ދައުލަތަށް ލިބޭ ފައިސާއަކަށް ނުވާތީ ޤާނޫނު ތަންފީޒުކުރުން ފަސްކުރުމުގެ އަމުރު ނެރުމުގެ ޙާލަތްތަކެއް ނެތްކަމަށެވެ.

ޤައިދު ޙާސިލުގައި ކުރާ ޚަރަދު މުޢާމަލާތްތަކުން

11. މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[2] ދިރާސާކަން ބަލާއިރު، އެ ޤާނޫނުގެ 112 ވަނަ މާއްދާއިން ފެށިގެން 124 ވަނަ މާއްދާގެ ނިޔަލަށް ޤައިދު ޙާސިލުގައި ކުރާ ޙުކުމާ ގުޅޭ ހުކުމްތައް ބަޔާންކޮށްފައި ވެއެވެ.

12. އެގޮތުން އެ ޤާނޫނުގެ[3] 124 ވަނަ މާއްދާގައި އެވަނައިން ޤައިދު ޙާސިލުގައި ކުރާ ޙުކުމެއް ބާޠިލުކުރުން ނުވަތަ ބަދަލުކުރުމަށް އެ ޙުކުމްކުރި ކޯޓަކަށް ލިބިދޭ އިޚްތިޔާރާ ގުޅޭ ކަންކަން ބަޔާންކޮށްދީފައިވެއެވެ. އެގޮތުން އެ މާއްދާގެ (ނ) އަދި (ރ) ގައި ވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

> 124 (ނ) މި މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ގޮތަކަށް ފިޔަވައި އަންނަނިވި ޙާލަތްތަކުގައި ހުކުމާއި ހުކުމްދީފައިވާ ތާރީޚުން ފެށިގެން، ޤައިދު ޙާސިލުގައި ކުރާ ޙުކުމްތައް، އެ ޙުކުމްކުރި ކޯޓަކަށް ބަދަލު ނުވަތަ ބާޠިލުކުރެވިދާނެއެވެ.
>
> (1) ދައުލަތާއިބެހޭ ފަރާތަކުން ދައުލަތާ ދިފާޢުކުރުމަށް ބަޔާނާ ސަބަބުތަކެއް ހުރުން؛ ނުވަތަ
>
> (2) ހުކުމް ބަދަލުކުރުމަށްޓަކައި ނުވަތަ ބާޠިލުކުރުމަށްޓަކައި ނުވަތަ ދައުލަތާ ދިފާޢުކުރުމަކަށް ދައުލަތާއިބެހޭ ފަރާތަކުން ފުރުޞަތު ދިނުމަށްޓަކައި އެހެން އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް އޮތްކަމަށް ކޯޓަށް ޤަބޫލުކުރެވޭ ސަބަބެއް އޮތުން.

---

2. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021

3. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021

(ނ) މި މާއްދާގެ (ހ) ގެ ދަށުން ޙުކުމް ބަދަލުކުރުމަށް ނުވަތަ ބާޠިލުކުރުމަށް ކަނޑައެޅުމުގައި ކޯޓުން ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކުގެ ތެރޭގައި، ޙުކުމް ބާޠިލުކުރަން ހުށަހެޅި ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ އަވަސްވުން ހިމެނެއެވެ.

މި މާއްދާގައި މިފަދައިން އޮތުމުން ދޫރަވަސީ އެފަދައިން ކުރާ ބާޠިލުކުރުމުގެ ޙުކުމެއް މުރާޖަޢާކުރުމަށް ހުށަހެޅޭނީ ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތަށް ދަޢުވާ ދިފާޢުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ބަޔާން ސަބަބުތަކެއް ހުރިކަން ޤާނޫނާ ނުވަތަ ޙުކުމް ބަދަލުކުރަންޖެހޭ ނުވަތަ ބާޠިލުކުރަންޖެހޭ ނުވަތަ ދަޢުވާ ދިފާޢުކުރުމަށް ދަޢުވާލިބިފައިވާ ފަރާތަށް ފުރުޞަތު ދޭންޖެހޭ އެހެން އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް އޮތްކަމަށް ޤަބޫލުކުރެވޭވަރަށް ހެކިތަކާއެކުގައި ކަމެވެ. އެހެންކަމުން މިފަދަ ޙުކުމެއް މުރާޖަޢާކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުޞަތަކީ މި ޤާނޫނުން މުޠުލަޤު ފުރުޞަތެއް ދީފައިވާ ފުރުޞަތެއް ނޫންކަން އެނގެއެވެ. އަދި އެފަދަ މުރާޖަޢާ މަރުޙަލާއެއް ކޯޓުން ބަލައިގަންނާނީ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ ޝަރުޠުތަކެއް ފުރިހަމަވެ، ޙުކުމް ބަދަލު ނުވަތަ ބާޠިލުވުމުގެ އިސްތިސްނާ އޮންނަ ހާލަތްތަކުގައެވެ.

13. ޤާނޫނުގައި[4] މިފަދައިން މި އިޖުރާއަތު ތަރުތީބުވެފައި އޮތް އޮތުމަށް ބަލާއިރު، ބާޠިލުގައި ކުރާ ޙުކުމް މުރާޖަޢާކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުން، އެ ހުށަހެޅުން ބަލައިގަންނަން ކޯޓުން ނިންމާ، އެ ޙުކުމެއްގެ މުރާޖަޢާ ދަށު ކޯޓުގައި ކުރިއަށް ދާނަމަ، ބަޔާނުގައި އެ ޝަރުޠުތަކުގައި އެއްޗެހި ދައުލަތު ބަލައިގަނޑުގައި އެ ކޯޓުން ކުރި ޙުކުމް ހަމަ އެ ކޯޓުން ބަދަލުކުރުމުގެ ނުވަތަ ބާޠިލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތެވެ. އެހެންކަމުގައި ދައުލަތު ހުށަހެޅުމުގެ ޙުކުމަކީ ސީދާ ދަށު ކޯޓުން ބަދަލުކުރުމުގެ ފުރުޞަތު އޮތް ޙުކުމެކެވެ. އެހެންކަމުން މުރާޖަޢާ އަކީ އެ ޙުކުމް ހުރަހެއް، މުރާޖަޢާ ބަލައިގަންނަން ކޯޓުން ނިންމާ ބާޠިލުގައި، ދައުލަތު ހުށަހެޅުމުގައި، ކޮށްފައިވާ ޙުކުމް ސީދާ ދަށު ކޯޓުން އެ މަސްއަލައިގައި ނިންމާ ފަދަގެ ނިންމުން ކަމުގައި ނުވާނެއެވެ. އެ މަސްއަލައިގައި އެ ކޯޓުގެ ފަދަގެ ނިންމުމަކަށްވާނީ އެ ޙުކުމް މުރާޖަޢާކުރި އެ ކޯޓުން ނިންމާ ނިންމުމެވެ.

4. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021

ދައުލަތު ބާސްވުމުގައި ކުރާ ޚަރަދު މުރާޖަޢާކުރުވާ ޚަރަދުތަކުގައި ޚަރަދު ތަންފީޛުކުރުން ފަސްކުރުން

14. ދައުލަތު ބާސްވުމުގައިކުރާ ޚަރަދުގެ މުރާޖަޢާ މައްސަލަ ކުރިއަށްދާއިރު، އެ ޚަރަދަކީ އަމަލުކުރަންޖެހޭ ޚަރަދުތަކުގެ ނުވަތަ ކުރުންތޯ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެ ޚަރަދުތަކުގައި އެ ޚަރަދު ތަންފީޛުކުރުން ފަސްކުރުމާގުޅޭގޮތުން ޤާނޫނުގައި ވެސް ބޭނުމެއް ބަޔާންވެގެން ނުވެއެވެ. ނަމަވެސް ޤާނޫނުގައި އޮތީ އެފަދައިން މުރާޖަޢާ ކުރަން ހުށަހަޅާފައިވާ ބޭއްވުމެއް، އެ ޚަރަދު ބަދަލު ނުވަތަ ބާޠިލު ކުރުވޭނެ ޚަރަދުތަކަށް އިޖުރާއަތުގެ ބާވަތެވެ.

15. ޖިނާއީ ކުރުމުގެ ހުކުމެއް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނަށް[5] ބަލާއިރު ޤާނޫނު ޖިނާއީ ކުރުމުގައި ބަންދުކުރާ އުސޫލުތަކުގެ ތަރުތީބުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިމަތީގައިވާ ޚަރަދުގައި އަދުލު އިންސާފު ގެއިލުވުމުގެ ބަންދުކުރަންޖެހޭ އެމަނިކުރިން ކަން އުސޫލުއެކަން ކަނޑައަޅައި، އެ އުސޫލާ އެއްގޮތަށް އަދުލު އިންސާފު ޤާއިމުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތް އެ ޤާނޫނުގެ[6] 7 ވަނަ މާއްދާއިން ފަސްޖެހޭނެކަމަށް ލިބިދީފައިވެއެވެ. އަދި އެ އުސޫލު އެގޮތަށް ބަންދުކުރަނީ ޕްރޮސެސްކަށް ބައްދަލުކުރަންވާނެ ކަމުގައި ހަމަ އެ މާއްދާގައި ވެއެވެ.

16. އެ ޤާނޫނުގައިވާ ޖިނާއީ ކުރުމުގެ ހުކުމެއް ތަރައްގީ ހިފެހެއްޓުމުގެ އުސޫލުތަކަށް ބަލާއިރު، އެ އުސޫލު ބައްދަލުކުރުވައިދޭ ޖިނާއީ ކުރުމުގެ ހުކުމެއް ބަންދުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ[7] 6 ވަނަ މާއްދާގައެވެ. އެގޮތުން އެ ޤާނޫނުގެ[8] 6 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ވަނީ އަންނަނިވި އިބާރާތެވެ.

6 (ހ) މަޙްކަމަތުން ބަދަލުގެ އުސޫލަކީ، ކަނޑައެޅިގެން ވަކި ބަޔެއް، ނުވަތަ އިބާރާތެއް، ނުވަތަ ޖުމްލައެއް ބަންދުކުރުމުގައިވާ ގޮތުން ބަދަލުގެ ބަދަލުގައި، އެ ޤާނޫނު ފާސްކުރުމުގައި ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ގެންގުޅުއްވާ މަޙްކަމަތުން ބަލައި، އެ މަޙްކަމު ދެކެނީގެބޭނުމަކީ، އެ މަޙްކަމާ އެއްގޮތާ ގޮތުގެމަތިން، އަދި އެ މަޙްކަމު ދިރުވައި އާދަކުރާގޮތް ގޮތުގެމަތިން، އެ ބަޔެއް ނުވަތަ އިބާރާތެއް ޖުމްލައެއް ޖިނާއީކުރުމެވެ.

---

5. ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011

6. ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011

7. ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011

8. ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011

17. މީގެ އިތުރުން އެ ޤާނޫނުގެ[9] 5 ވަނަ މާއްދާގައި ހުއްސަ މާނަކުރުމުގެ އުސޫލު ބަޔާންކޮށްދީފައިވާއިރު، ބަހުން، ނުވަތަ އިބާރާތަކުން، ނުވަތަ ޖުމްލައަކުން އާންމުކޮށް ދޭހަވާ މާނައާއެއްގޮތަށް އަމަލުކުރަންޖެހޭނެކަމަށާއި، އާދޭސްދީގައި ދުރުވެރިދޭނެ ނަތީޖާއެއް ނުކުތުމަކީ ގޮތްކަމެއްކަން ފެންނަނިވިދާގައި، ނުވަތަ އޭގެ އާންމު މާނައާއެއްގޮތަށް އަމަލުކޮށްފިނަމަ، މުޅި ޤާނޫނުގައި އުނދަގޫވެދާނެ މަޤްޞަދާ ދުރުވެގެން ކަމެއް ނިސްބަތްކުރެވޭނެކަމަށް ފެންނަނިވިދާގައި، އެ ދުރުވެރިދޭނެ ނަތީޖާ ނުކުތުމުގެ ފުރުޞަތު ނައިކޮށްދޭނެގޮތަކަށް ނުވަތަ އެ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދާ ތަޢާރުޟުވުމުގެ އުސޫލު ނައިކޮށްދޭނެގޮތަކަށް އެ ބަހުން، ނުވަތަ އިބާރާތަކުން، ނުވަތަ ޖުމްލައަކުން އާންމުކޮށް ދޭހަވާ މާނައަށްވުރެ ހުއްސަ މާނައެއްގެ ބޭނުންކޮށް، އެ ހުއްސަ މާނައިގެ ބޭނުންހިފުން ބަޔާންކޮށްދީފައެވެ.

18. މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގައި[10] ބަޔާންކޮށްދީފައިވާ ބެލުމުން އިޖުރާއަތަކާއި އިސްތިފޯ ބަޔާންކުރުމުން މާނަކުރުމުގެ ހަމަތަކަށް ބަލާއިރު އަޅުގަނޑުމެން ބެލެވުމަކީ، މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[11] ދަށުން ޝަރީޢަތު ހުށަހެޅުމުގައި ކުރާ ހުކުމް މުރާޖަޢާއަށް ހުށަހެޅި މުރާޖަޢާ އެ ކޯޓުގައި ކުރިއަށް ދާނަމަ، ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ނަމަވެސް، އަދި އެއްވެސް ފަރާތަކުން ކޯޓުގައި އުޒުރުވެރިވާ ނަމަވެސް، މުރާޖަޢާގައި ވަކި ގޮތެއް ނިންމުމާއި، އެ ކޯޓުން ކުރި ދައުރު ހުށަހެޅުމުގެ ހުކުމަށް އަމަލުކުރުން އުޅޭނެތަން ޤަބޫލުކުރެވޭނީ މަޖުބޫރުކުރާކަމަށެވެ. އެގޮތުން ދައުރު ހުށަހެޅުމުގެ ހުކުމުގެ މުރާޖަޢާ ކުރިއަށް ދާނަމަ، ހުކުމަށް އަމަލުކުރަންޖެހޭ ފުރުޞަތުދޭކަމަށާއި ދެފުށް ފުރުޞަތުދިނުމުގެ ސަލާމަތުކަމަށްދެނޭ އެ ހުކުމަށް އަމަލުކުރުން ފަސްކުރުމުގެ އަމުރެއް ދައުރުކޯޓުން ނެރެދިނުން ކަމަކަށް ދެކެވެ. ސަބަބަކީ ކުރިއަށްވުރެ ފަރާތަކުން ޙަޤީޤަތުގައި އެ މައްސަލައިގައި އެ މުރާޖަޢާގައި އެ ކޯޓުގެ ފަރާތުގެ ނިންމުމާކަށްވާނީ އެ ހުކުމް މުރާޖަޢާކުރެއްވި އެ ކޯޓުން ނިންމާ

---

9. ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011
10. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021
11. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021

ނިންމުނުކަމަށްވާތީއެވެ. މިއީ ފުރަތަމަ މަރުޙަލާގެ ކޯޓުގެ ޙުކުމް ހަމަ އެ ކޯޓުން މުރާޖަޢާ ކުރާ ޙާލަތްތަކެވެ. އަދި މިޙާލަތުގައި އެފަރާތުން މުރާޖަޢާ އަށް އެދި ހުށަހެޅި އަވަސް ދިނަންވެސް ރިޢާޔަތްކުރަން ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. އެހެންކަމުން މީގެ ތަފާތު ދެ ޙުކުމެއް ކުރާ ޙާލަތެއް ނޫނެވެ. އަދި އިސްތިއުނާފުގެ ޙާލަތެއްވެސް ނޫނެވެ.

19. އިސްވެ ބަޔާންވުނު ފަދައިން ޝަރީޢަތުގެ ބަޔާންކުރުމުގައި ކުރި ޙުކުމަކީ އިޖުރާއީ ގޮތުން ޤަޟިއްޔާގެ އަޞްލު ކުރެވުނު ބަދަލު ދަށު ކޯޓަށް ފިޔަވަޅުތަކާއި ބަޔާންކުރެވުނު ތަފާސްހިސާބުތަކަށް، ޝަރީޢަތް ބަޔާންކުރުމުގައި ކޯޓުތަކުގެ ޙުކުމް މުރާޖަޢާކުރުމަށް ބަދަލުކުރެވުނުގޮތް ދިރާސާކުރުމާއި ދެ ކޯޓުގެ ޙުކުމްތަކާއި ދިމާނުވާ ތަޢާރުޒު ހަމަ އެ ކޯޓަކަށް ފޮނުވައިދޭ ގޮތް އެކަމުގެ ޤާނޫނީ މަގުސަދު ބަޔާންކޮށްފައިވާ ޤަރާރުތަކެވެ. އަދި އެފަދަ ޙުކުމްތަކުގެ މުރާޖަޢާ ހަމަ އެކޯޓުގައި ކުރިއަށްދާ ބަޔާންކުރުން ހިނގާ މުރާޖަޢާގެ ޤާނޫނީ ފައިދާ ކޮށްދޭ ގޮތް ޤާނޫނުތަކުގެ ދެފުށް، ޤާނޫނީ ބަޔާންކުރުމަށް ކޯޓުތަކުގެ ޤަރާރުތަކާއި ފަރާތްތަކުގެ ޙައްޤު ޙިމާޔަތްކުރުމެވެ. އެހެން އެއްވެސް ފަރާތަކަށް ޤާނޫނީ ޢަމަލުތައް ކުރުމަށް ނުވަތަ ކޯޓުގެ ޙުކުމް މުރާޖަޢާ އެ ޙުކުމްތަކުގެ ނިޔާއާ ގުޅޭ ހުރިހާ ބަޔާނާއި ޤާނޫނީ މަޤްޞަދެވެ. އަދި މުރާޖަޢާކުރާ އެ ޙުކުމް ދަށުކޯޓުތަކުން ބަދަލުކުރާ ތަޢާރުޒުތައް އެ ކޯޓަކުން ނިޔާއާ ޙުކުމްތަކުގައި ނިންމައިދިނުމަށް ޤާނޫނީ މަގުސަދު ހިފެހެއްޓުމެވެ.

މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 364 ވަނަ މާއްދާ

20. ދަށު ކޯޓުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ[12] 364 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންވެގެންވާ އަންނަނިވި ފަދައިންނެވެ.

[12]. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021

"ދަރަނި ކުޑަކުރުން ނުވަތަ ޒިންމާއިން ބަރީއަކުރުން ނުވަތަ ހަދިޔާކުރުން ކޮންޓްރެކްޓާ ގުޅުމުގެ ނުވަތަ ގުޅުމުގެ ބައެއް ތަންފީޛުކުރުން ފަސްކުރެވޭނީ، އެ ގޮތުން ނުވަތަ ގޮތުގެ ބައެއް ތަންފީޛުކުރުން ފަސްކުރުމަށް މައި މަޤްޞަދާގެ ކޯޓުން އަމުރުކޮށްދީ ހިނދެއްގައި އެކަށީގެނވެ."

މި މާއްދާއަކީ ގޮތް ތަންފީޛުކުރުން ފަސްކުރުމުގެ އާންމު އުސޫލު ބަޔާންކުރާ މާއްދާއެކެވެ. އިސްވެ ބަޔާންވެދިޔަ ސަބަބުތަކަށްޓަކައި، މި މާއްދާއަކީ މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގެ[13] 124 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ޝަރީޢަތް ބާސިލުގައި ކުރާ ގޮތުން މުރާޖަޢާކުރާ ބާރެއްގެ ތަޢާރުޟުކުރާ މާއްދާއެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ނުދެކެމެވެ.

21. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުޑީޝަރީގެ ޤާނޫނުގެ[14] 77 ވަނަ މާއްދާގައި ޖުޑީޝަލް ކައުންސިލްގެ ވަޒީފާގެ ޒިންމާތައް ބަޔާންކޮށް ދެވިފައިވެއެވެ.

"ޖުޑީޝަލް ކައުންސިލްގެ ވަޒީފާތަކުގެ ތެރޭގައި އަދި ހަމަޖެހިގެން ދިޔަ ވަޒީފާތަކާ ނުވަތަ އެ ޖުޑީޝަލް ސަރވިސްގެ މުވައްޒަފުންނާ، ޤާޟީންގެ ނިޔަލުކަމާ ބެހޭ ފިޔަވަޅުތަކާ، ޖުޑީޝަލް ސަރވިސްގެ ގަވާއިދުތަކާ، ފަރާތްތަކާއި ދެމެދުގައި ވާހަކަދެކެވޭ ގޮތްތަކާ، ސަރވިސްގެ މުވައްޒަފުންނާ ބެހޭ ގަވާއިދުތަކާ، ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރާ ކަންތައްތަކާ، ސިޔާސަތުތަކާ ފައިނޭންސް ކަންތައްތަކާ ބެހޭ ގޮތުން އެކަމަށް ޚާއްޞަ ބަޔާންކުރާ އެންމެހައި ކަންތައްތަކާ އެ ކަމަކަށް ވަޒީފާތަކުގެ ދާއިރާ ނިންމުމެވެ."

މި މާއްދާގައިވާ ބަޔާންތަކުން ދޭހަވާ ޖުޑީޝަލް ކައުންސިލްގެ ބާރުތަކާއި ވަޒީފާތަކުގެ ތެރޭގައި އުސޫލުތަކެއް ނުހިމެނޭ. ނަމަވެސް މަދަނީ މައްސަލަތަކުގައި ވަޒީފާތަކުގެ ބާރާއި މުޤައްރަރު އިޖުރާއާތުގެ ކަނޑައެޅުމާ، މަދަނީ އިޖުރާއާތުގެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ، ހުކުމް ޤާނޫނުގައި ހުރި ހުކުމް އިޖުރާއާތުގެ މި މާއްދާ އުސޫލުން ސަމާލުކޮށް ކަމުގައި ދެކެމެވެ.

[13]. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021
[14]. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

ނިންމަން ފެންނަގޮތް

22. އިސްވެ ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެހެން ހުރުމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B9/VN/2023/01 ނިންމުން (ވަގުތީ އަމުރާމެދު ނިންމިގޮތް) ބާޠިލުކޮށް، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3668-CVC-2022 ދަޢުވާއާގެ ދުރުވެ މުރާޖަޢާކުރުމަށް ހުށަހަޅައި އެ ކޯޓުގައި ބަލަމުންދާ ނަންބަރު 4860-CVC-2022 ދަޢުވާއާގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އެ ދުރުވެ ތަންފީޒުކުރުން ފަސްކޮށްދިނުން އެދި ހުށަހަޅާފައިވާ ހުށަހެޅުމާމެދު ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން މި ދަޢުވާއާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ގޮތެއް ކަނޑައެޅުމަށްޓަކައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުޑީޝަރީގެ ޤާނޫނުގެ[15] 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ސިވިލް ކޯޓަށް ތަހުވީލުކުރުމަށް އަމުރުކުރަން ފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީމްގެ ރައުޔު؛

23. ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޖީދުގެ ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދު ކުރަމެވެ.

ފަނޑިޔާރު ފާޠިމަތު ފަރީހާގެ ރައުޔު؛

24. ފަނޑިޔާރު ހުސައިން މަޖީދުގެ ރައުޔަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދު ކުރަމެވެ.

[15] ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުޑީޝަރީގެ ޤާނޫނު)

އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ އިޖުރާއަތު ބާތިލްކޮށްދިނުން

25. މި ދަޢުވާގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ހުކުމް ކުރުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މި ދަޢުވާއާ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުގެ ޙައްޤު މައްސަލައިގެ ފަރުމުންނަށް ލިބިގެންވެއެވެ. އެގޮތުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުގެ މުއްދަތަކީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން މި ދަޢުވާގައި ހުކުމް ކުރި ތާރީޚުން ފެށިގެން 30 (ތިރީސް) ދުވަހެވެ.[16] އަދި އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ޝަރީޢަތްނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓް ފަރުމުންނަށް ހަވާލުކޮށްދިނުމާ ހަމައަށް، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު ގުނަން ފަށާނީ ތާރީޚާއި ޝަރީޢަތްނިމުނުގޮތުގެ ރިޕޯޓް ފަރުމުންނާ ހަވާލުކުރާ ތާރީޚުންނެވެ.[17] އެހެންނަމަވެސް ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތުގެ ހުލާސާ އަށް ބިނާކޮށްވެސް އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހެޅިދާނެއެވެ.[18]

- **ހުލާސާ:**

ދެންފަހެ، އިސްވެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގައި ބަޔާންކުރެވުނު ކަންކަން އެގޮތުގެ މަތިން ހުކުމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 144-B9/VN/2023/01 ނިންމުން (ވަޒީފާ އަމުރާއެކު ނިންމިގޮތް) ބާޠިލްކޮށް، މިނިސްޓްރީ އޮފް އިކޮނޮމިކް ޑިވެލޮޕްމަންޓް (ދިވެހި ދައުލަތް) ގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 3668-CVC-2022 ދަޢުވާގައި ކުރި ހުކުމް މުރާޖަޢާ ކުރުމަށް ހުށަހެޅުމުން ސިވިލް ކޯޓުން ނަންބަރު 4860-CVC-2022 ދަޢުވާގައި ބަލަމުންދާ މުރާޖަޢާ މައްސަލާގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އެ ހުކުމް ތަންފީޛުކުރުން ފަސްކޮށްދިނުން އެދި ހުށަހަޅާފައިވާ ހުށަހެޅުމާމެދު، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން މި ދަޢުވާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލަށް ރިޢާޔަތްކޮށް ގޮތުގައި ކަނޑައެޅުމަށްޓަކައި ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010

[16]. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)
[17]. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)
[18]. ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021 (މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

(ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު)ގެ 46 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގެ ދަށުން ސިވިލް ކޯޓަށް ތަހުވީލުކޮށް މި މައްސަލަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މެޖޯރިޓީގެ އިއްތިފާޤުން ޙުކުމްކޮށްފީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު ޙަސަން ޝަފީޤު | ފަނޑިޔާރު ޙުސައިން މަޒީދު (ރިޔާސަތު) | ފަނޑިޔާރު ފާޠިމަތު ފަރުޒާނާ